

PAPP ANDRÁS

Százötven éve
született
PAPP ANTAL
püspök,
a Miskolci
Exarchátus első
kormányzója

(Nagykálló, 1867. november 17.)

– Miskolc, 1945. december 24.)

A MUNKÁCSI PÜSPÖKI SZÉKIG

Papp Antal 1867. november 17-én született Nagykállóban. Édesapja id. Papp Antal nagykállói parókus, édesanyja Karczub Klementina. Az élő tizenegy gyermek közül három testvére lett még pap, két lánytestvére pedig papné. Napkoron végezte elemi iskoláit. Ungvár következett (I–III. és VI–VIII. osztály) kis megszakítással, szülei ugyanis Lőcsére küldték egy időre (IV–V. osztály), hogy elsajátítsa a német nyelvet. Az ungvári Királyi Katolikus Főgymnasiumban érettségizett jeles eredménnyel 1885-ben. Bizonyára nagy ajándék számára szülei példája, hogy a papi hivatást választja. Pásztélyi János püspök a budapesti központi szemináriumba küldte, a Budapesti Királyi Tudományegyetem hittudomány-hallgatója lett. 1889-ben végzett, 1889–90 között tanfelügyelő az ungvári papi fiúárházban, 1890-től három éven át levéltáros. Firczak Gyula munkácsi megyéspüspök szentelte pappá 1893. december 24-én (26 éves) – ugyancsak szenteste lesz halála napja is. Az aulában kapta sorra feladatait: iktató, később fogalmazó lett, 1897-től püspöki titkár, majd irodaigazgató 1901-től. Címei: pápai tiszteletbeli káplán (1899), szentszéki tanácsos (1902), pápai prelátus, apostoli protonotárius (1905), az egyházmegyei káptalan kanonokja, püspöki helynök (1911).

Főpásztorra kérésére segédpüspöki kinevezést kapott utódlási joggal, Firczak püspök 1912. április 16-án kiadott körlevelében így jelentette be az egyházmegye papságának és híveinek:

„...A Mindenható megengedte, hogy az elmúlt évben áldozópapságom 50. évét elérhettem és aranymisémet megtarthattam. De már akkor éreztem, hogy életéveim súlya alatt testi erőm napról napra fogy, és Isten kegyelméből elért magas korom mellett változó egészségi állapotom is azon erős elhatározást érlelte meg bennem, hogy magam mellé utódlási joggal felruházott segítő társat kérjek, aki püspöki kötelességeim teljesítésében gyámolítson. Hála az isteni Gondviselésnek, segédpüspököm és utódom személyének kiválasztása nagyon könnyű feladat volt reám nézve. Választásom nem is eshetett másra, mint Papp Antal pápai prelátus, apostoli protonotárius, székesegyházi kanonok, püspöki irodaigazgató öméltóságára, aki egyházmegyénk kormányzása körül már huszonegyedik éve példás kitartással, mintaszerű buzgósággal működik mellettem... Előterjesztésemre X. Pius pápa öszentsége legmagasabb hozzájárulásával, dicsőségesen uralkodó királyunk, I. Ferenc József öcsászári és apostoli királyi fensége f. év április hó 3-án kelt legfensőbb elhatározásával segédpüspökké utódlási joggal »cum iure succisionis« nevezett Papp Antal prelátus kanonok urat méltóztatott legkegyelmesebben kinevezni, miről mindnyájukat nagy örömmel értesítem...»

„Folyó év június elsejétől kezdve, amikor a nemes lelkű főpásztor jobblétre szenderült, munkácsi megyéspüspök vagyok Isten és az Apostoli Szentszék kegyelméből, ezen ősi egyházmegye kormányzását átvettem” – kezdte Papp Antal első körlevelét. Püspökszentelését az ungvári székesegyházban Drahobeczky Gyula körösi püspök végezte 1912. október 14. hétfőn, a Julián-naptár szerinti Szűz Mária oltalma ünnepén. Egy fontos megbízatást is kapott püspöksége elején. 1912. november 17. – 1913. október 5. között az újonnan felállított Hajdúdorogi Egyházmegye apostoli kormányzója, tőle vette át Miklósy István az egyházmegyét. A Görög Katolikus Szemle Üdvözlünk Főpásztorunk! című köszöntő cikke (1912. október 13.) nem hallgatta el az egyházmegyei gondokat: „Munkácsyegyházmegye püspökének lenni soha sem volt könnyű feladat, mert nehézze tette azt egyrészt híveinek szegénysége, másrészt az egyetértésnek nagyon sokszori hiánya, de leginkább az a sok megoldásra váró kérdés, amely oly hosszú ideig elmaradottságban tengődő, de később annál rohamosabban fejlődni kezdő egyházmegyénk életét állandóan kísérte. De ma lenni Munkácsyegyházmegye püspökének, amikor a modern romboló szellem hozzáférközött népünk szívéhez is, amikor a külföldi alapostolok bejárják falvainkat s szóval és röpiratokkal megingatják népünk lelkében nemcsak a tradicionális hazaszeretetet, hanem a katolikus egyházhoz való hűséget is – nehéz feladat.”

Nehézségek munkácsi püspökként

Kárpátalja területe Papp Antal püspöksége idején történelmi „átjáróház” volt. 1867–1918-ig az Osztrák–Magyar Monarchia része volt, 1918–19-ig a Magyar Köztársaságé (1918 decemberétől 1919 júniusáig létezett itt egy ún. Hucul Köztársaság is), 1918-ban rövid ideig autonóm terület volt Ruszka Krajna néven, 1919-ben a Magyar Tanácsköztársaság, 1919–1939-ig a Csehszlovák Köztársaság része. 1938-ban délnyugati része, 1939-ben az egésze újra a Magyar Királyság része, egészen 1944 októberéig. 1945-ig ismét Csehszlovákia, 1945–1991-ig a Szovjetunió része, azóta pedig Ukrajnához tartozik.

A területi és etnikai összetettségen túl pasztorális nehézségekkel is szemben találta magát. A **naptáregyesítést** már Firczak Gyula püspök igyekezett kezdeményezni egyházmegyéjében, de a kezdeti támogatás után találkozni kellett a papság elutasító véleményével. 1916. május 4-én Nyíregyházán értekezletet tartott a három egyházmegye püspöke – Miklósy István hajdúdorogi, Novák István eperjesi és Papp Antal munkácsi püspök –, amelyen a magyar kormány kérését figyelembe véve elhatározták a Gergely-naptár bevezetését 1916. június 24-ei kezdettel. A gazdasági és társadalmi indokok a következők voltak: vegyes szertartású családok helyzete, kettős ünneptartása; kétféle böjt; elmaradás a gazdasági munkákban; a gyöngébb fél vallási ellanyulása; más szertartásúak ünnepein tartott vására, köznapi munkája. A megvalósítás azonban nagy ellenkezést, egyes helyeken lázongást eredményezett. Ha állami rendeletre az ortodoxok is bevezették volna a Gergely-naptárt, más lett volna a helyzet. A Munkácsi Egyházmegyében 1918. november 21-én visszaállították a Julián-naptárt (Szent Mihály ünnepe). A Hajdúdorogi Egyházmegyében a naptárreform zökkenőmentesen lezajlott, az Eperjesi Egyházmegyében fakultatívvá tették a Gergely-naptár használatát.

A határon túli szláv könyvek behozatalának megállítását is célozta a **betűreform**. A magyar kormány kérte, hogy a ruszinok a cirill betűk helyett a latin betűket használják, az országos szintű oktatási egység így könnyebbé válik. A szerkönyvek átírására nem került sor, körlevelében azonban Papp Antal püspök bejelentette a tankönyvekben a latin betűk alkalmazását. Ezt az intézkedését is hamar vissza kellett vonnia.

A görögkatolikus papság elleni **feljelentések** ugyancsak nyugtalanságot jelentettek az I. világháború kitörése után. A cári csapatok elfog-

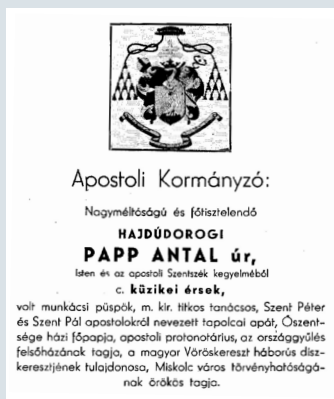
lalták az ország északkeleti részét, s a kivonulásuk után papok elleni feljelentések születtek, hogy kémkedtek és együttműködtek az orosz hadsereggel. Csendőri megfigyelés és letartóztatás volt a válasz. Noha a vádak nem igazolódtak be, a papság tekintélye csorbult.

Mindezek erősítették az ortodoxiára térítők, a **skizmatikus mozgalom** tagjainak fegyvertárát. Ez végigkísérte püspöki működését. Az egyházmegyében súlyos zavargások voltak: templomok elfoglalása, kifosztása, papok eltávolítása, áttérések jelentették a gondokat. A több tízezer, egyházát elhagyó görögkatolikus hallgatott a vádakra és ígérgetésekre, például hogy a görögkatolikus egyházi vezetők az ősi hagyományokat megváltoztatják; kifosztják a szegényeket, az ortodoxiára való áttérés után minden ingyen lesz, sőt szétosztásra kerülnek az egyházi földek; a magyarság csak kihasználja a ruszin népet; a vallási többség szerint fog igazodni a templom, stb. A püspök személyesen látogatta a parókiákat, hogy buzdítsa a népet. Jelenléte ellen több helyen szerveztek tüntetést a skizmatikus mozgalomhoz tartozók. Husztbaranyán testi épségét kellett védeni, ott éjszakázva a parókia épületére törtek.

1918. október 28-án létrejött a független csehszlovák állam, a felvidéki és kárpátaljai területeken a katonai megszállással megtörtént a politikai hatalomátvétel. Gyors ütemben eltávolították a magyar közigazgatás vezetőit, hivatalnokait. Az 1920. június 4-ei trianoni döntés értelmében Kárpátalja Csehszlovákia része lett. Papp Antal nem volt hajlandó letenni a csehszlovák állam iránti hűséget bizonyító fogadalmat.

Küizikei érsek, miskolci apostoli kormányzó

Papp Antal 1924. január 28. – február 21. között Rómában tartózkodott. A Szentzsák erélyes közbelépését kérte a cseh kormánynál az egyházmegye ügyeiben, XI. Piusz pápa előtt feltárva a valós helyzetet. Hazaérkezése után körlevelben közölte az egyházmegye papságával, hogy tehetségét és erejét a reá bízottak vezetésére használta, s engedelmeskedve a pápai felmentésnek, lemond a püspöki székről (1924. június 4.). A Szentatya egyben küizikei címzetes érsekké nevezte ki, és megyéspüspököket megillető jogokkal és kiváltságokkal ruházta föl. A trianoni döntés szétszakította a Munkácsi és az Eperjesi Egyházmegyét is, huszonegy egyházmegye maradt a csonka Magyarország területén. A pápa ezen egyházközségekből létrehozta az Apostoli Exarchátust, melynek apostoli adminisztrátora Papp Antal lett. Lemondása után még egy évig az ungvári püspöki palotában lakott, utódja, Gebé Péter vendégszeretettel élvezve. A magyar hatóságok – többszöri kérése ellenére – nem adtak neki útlevelet, politikai megfontolásból arra biztatták, hogy várja meg, míg a csehszlovák hatóságok kitoloncolják. Ez meg is történt 1925. szeptember 11-én.

Budapesten tartózkodott egy jó hónapig, hogy elintézzé a visszahonosítás és a kormányzóság átvételének ügyeit. Október 27-én érkezett Miskolcra. Miskolc városa nagy ünnepélyvel, fellobogóva fogadta a „magyarságáért meghurcolt püspököt”. A fogadóbizottság a vasútállomástól a Búza téri templomig kísérte. Az ünnepi Szent Liturgia után a Városházán folytatódott a köszöntés, tiszteletüket tették a városi és egyházi szervezetek küldöttségei is. Maga Miskolc városa nem tartozott az exarchátus területéhez, de a közlekedést és a birtokot tekintve a legkézenfekvőbb püspöki székhelynek bizonyult. A Hunyadi u. 3. szám alatti ház megvásárlásával megoldódott a hivatal és a lakás kérdése, a székhely pedig később bekerült az exarchátus elnevezésébe.

MISKOLCI APOSTOLI EXARCHÁTUS (Adminisztratúra)

Az I. világháború után az Eperjesi Egyházmegye husz egyházközsége maradt Magyarországon (Abaujszántó, Abaujszolnok, Abod, Barakony, Baskó, Boldogkőváralja, Csobád, Felsővadász, Filkeháza, Gadna, Garadna, Homrogd, Irota, Kány, Mikóháza, Mogyoróska, Múcsony, Rakaca, Szárazkék és Viszló) és néhány filia. A Munkácsi Egyházmegyéből Rudabányácska, valamint két jelentősebb filia: Beregdaróc és Kölcse. Püspöki biztos, majd helynök által valósult meg a püspöki joghatóság gyakorlása e területeken. Mivel ezen egyházközségek hívei magyarok voltak, kézenfekvő megoldás lett volna a Hajdúdorogi

Egyházmegyéhez való csatolásuk, de Miklósy István hajdúdorogi püspök az Eperjesi Egyházmegye iránti tisztelete miatt nem kezdeményezte ezt. Az önálló egyházi közigazgatási terület, az Apostoli Exarchátus felállítását segítette egyrészt Papp Antal helyzete, amely megoldódni látszott, másrészt a trianoni határok végleges elfogadását jelenthette volna ezen egyházközségek egyházmegyei határokba rendezése. Francesco Marmaggi prágai apostoli nuncius 1924. június 4-én kelt 10.736. sz. hivatalos iratával, a XI. Piusz pápa által ráruházott megbízás folytán közölte Papp Antal püspökkel érseki és adminisztrátori kinevezését: *„Szentséges Atyánktól ezen esetre nyert különleges fölhatalmazásunk alapján elrendeljük és rendelni parancsoljuk, hogy mindazon görög-szláv rítusú parochiák, amelyek a munkácsi és eperjesi egyházmegyéből jelenleg a magyar királyság területén belül vannak, egy és ugyanazon apostoli adminisztratúrában kánonilag megszerveztessenek.”*

A székfoglalás után a főpásztor azonnal munkába állította mindazon egyházi szervezeteket, amelyek egy egyházmegye kormányzásához szükségesek. Papp Antal kormányzósága idején öt új parókia létesült: Szuhakálló, Selyeb, Szikszó, Ózd és Beregdaróc (az egykori munkácsi részen.) Területi változást hozott az 1938-as első bécsi döntés: a Magyarországhoz visszatért területeket az Eperjesi Egyházmegye kassai esperesi kerületének hat parókiája (Ájfalucska, Bölzse, Izdoba, Kassa, Szeszta, Tornahorváti) tekintélyes számú leányegyházával került hozzá, majd Kárpátalja visszafoglalása (1939) után újabb öt parókia a cirókavölgyi esperesi kerületből (Cirókaófaló, Nagypolány, Takcsány, Zemplénoroszi, Zuella). Rudabányácska, Beregdaróc és Kölcse a Hajdúdorogi Egyházmegyéhez került. A II. világháború után a hatá-

rok újrarajzolásának eredményeként ezek a parókiák visszatértek az Eperjesi Egyházmegyéhez, illetve az ismét Magyarországon maradt Rudabányácska, Beregdaróc, Kölcse a Hajdúdorogi Egyházmegyéhez.

Nehézségek itt is voltak: gazdasági válság, II. világháború. Papp Antal érsek Miskolc városának megbecsült, tekintélyes polgára volt, pápi jubileumait a város is ünnepelte. Miskolc város törvényhatósága örökös tagjává választotta. Püspökségének 25. évfordulóján megkapta a királyi titkos tanácsos címet. Az Apostoli Exarchátus önállóságának közjogi elismerését is jelentette, hogy Papp Antal 1940-ben az Országgyűlés felsőházi tagja lett. Támogatásával indult meg a Keleti Egyház című görögkatolikus tudományos és egyházpolitikai folyóirat; helynöke, dr. Szántay-Szémán István szerkesztésében. Emellett számos liturgikus kiadványt jelent meg Miskolcon, az egész görögkatolikuság örömeire.

1945 karácsonyára december 24. dátummal a konzultorok a következő levelet írták főpásztorunknak: *„Velünk az Isten! Nagyméltóságú és Főtisztelendő Érsek Úr! Ez évben befejezést nyert a nagy világegés, a világháború. Hazánkban is megindult a régi romok eltakarítása és az új élet építése. Imára nyílik ajkunk, és forró fohással esedezünk a betlehemi Kisdédnél, hogy kegyelmes Főpásztorunkat tartsa meg erőben, testi és lelki épségben Anyaszentegyházunk, Hazánk és Apostoli Kormányzóságunk javára.”*

A köszöntő sorok már nem érkeztek el hozzá, 1945 szentestéje a Teremtőjével találkozás napja lett. Ilonka testvére átvitette a földi maradványokat Hajdúböszörménybe, szülei mellé. Onnan szállították jelenlegi nyugóhelyére, a máriapócsi bazilika kriptájába.

Jelmondata életének kifejező összefoglalása

Bacsinszky András munkácsi püspök (1772–1809) nemesi címerében a fiókait vérrel tápláló pelikánt láthatjuk, mely Krisztus kereszthalálának igen elterjedt szimbóluma. Ez lett a munkácsi püspöki címer alapja. Papp Antal munkácsi püspökként ugyancsak ezt használta, valamint érseki címerének alapja is ez: a négy bojt közötti pajzsban ott áll az oldalát csőrével feltépő, fiókait vérrel tápláló pelikán. Alatta pedig a szalagon a jelmondata:

„AZ ÚR AZ ÉN ERŐSSÉGEM”.

Szent Liturgiánkban a Hitvallás előtt az áldozópap az oltárra tett adományok, a diszkosz és kehely felett megcsókolja a takarót (aerion), majd az oltárt a 18. zsoltár első verseit mondva: *„Szeretlek téged, Uram én erősségem, az Úr az én erősségem és oltalmam.”* A zsoltáros Dávid ellenségeitől és Saultól való megszabadulásakor fohászzkodott így Istenhez. Ebben az imában ugyancsak értelmezhető a küzdelmes főpapi szolgálat, a háborús és szegény idősorok kiszolgáltatottsága és a jövőbe látó remény.

